

HİSARCIKLIOĞLU: “TÜRKİYE’NİN KÜRESEL EKONOMİK SİSTEME EKLEMLENMESİ OLMAZSA OLMAZ”

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı
Rıfat Hisarcıklıoğlu

22 Kasım 1955’te Ankara’da doğmuştur. Liseyi Ankara TED Koleji’nde bitirdikten sonra, lisans öğrenimini Ankara Gazi Üniversitesi İktisat ve İşletme Bölümü’nde tamamlamıştır. Lisans öğretiminin ardından, Hisarcıklıoğlu, özel sektörde profesyonel hayatına başlamış olup, halen yapı malzemeleri, inşaat, ihracat-ihatah, tarım, yatırımlar, arazi ıslahı, gıda ve otomotiv sektörü gibi alanlarda faaliyet gösteren Eskişehir Şirketler Grubunun Yönetim Kurulu Başkanlığını yürütmektedir. Seçkin bir işadamaı olarak sürdürdüğü profesyonel kariyerinin yanı sıra, Hisarcıklıoğlu, 1992 yılında Ankara Ticaret Odası (ATO) Meclis Üyeliğine seçilmiştir ve bu görevini halen sürdürmektedir. Ayrıca hali hazırda yine ATO’da Genel Kurul Delegeliği görevini yürütmektedir. 365 Oda ve Borsayı kapsayan, Türkiye’nin kar amacı gütmeyen en büyük iş kuruluşu olan Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’nin (TOBB) Başkanıdır.

ORSAM: Türkiye'nin komşu bölgelerle geliştirdiği ekonomik ilişkiler dış politikasının önemli bir ayağını oluşturuyor. Son yıllarda bu alanda yaşanan gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Rıfat Hisarcıklioğlu: Yolunda giden bir ekonomi iç politikada refah, huzur ve istikrarın teminatıdır. Buna benzer şekilde, yabancı ülkelerle sağlıklı devam edecek ikili ve çok taraflı ilişkilerin anahtarı da yine başarılı ekonomik ilişkilerden geçiyor. Bunun en büyük kanıtı Avrupa Birliği. Biliyorsunuz, evvelinde Prusya'nın yükselişi ile başlayan ve akabinde Alman siyasi birliğinin sağlanması ile alevlenen Almanya ve Fransa rekabeti, 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar sürdü. Avrupa'nın düşman kardeşleri olarak görülen Almanya ve Fransa'nın, bugünkü gibi bir ilişki içerisinde olacağı o dönemde kimsenin aklına gelmezdi; ama oldu. Avrupa Birliği'nin temelleri Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT)

ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (*The European Atomic Energy Community-Euratom*) öncülüğünde atıldı, ekonomik entegrasyon barışa giden yolda meşale oldu. Yani o zamanın Avrupa Ekonomik Topluluğu, bugünün Avrupa Birliği, ülkeleri etkin ekonomik ilişkilerin politikaya da olumlu yansıtacağını hesaplamışlardı.

Uluslararası ilişkilerde ekonomi, doğru kullanıldığında, barışa hizmet eden bir enstrüman fonksiyonu görüyor. Ekonominin Türkiye'nin komşularıyla ilişkilerinde böylesi bir etkisi olduğu da aşikâr. Yakın dönemde, Irak'la ve özellikle Türkiye'nin Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) ile ilişkilerinde geldiği nokta gerçekten dikkate değer ve takdire şayan. Biz bu süreci yakından takip ediyoruz. 2013 itibarı ile Irak'la dış ticaret hacmimiz 12 milyar dolar civarında. Bu rakamın 11.9 milyar dolarlık kısmı ihracat, 146 milyon doları ise ithalden oluşuyor.

Bugün Kuzey Irak'ın altyapı çalışmaları Türk müteahhitlerince yürütülüyor. Bölgede 1500 civarında Türk firması var. Bunların %60'ı inşaat, kalan kısmı ise ev eşyaları, giyim, enerji, lojistik, reklam, pazarlama, gıda, petrol arama, araç kiralama, otel işletmeciliği ve sigortacılık alanlarda faaliyet gösteriyor. Öte yandan, pek çok Türk Bankası da Kuzey Irak'ta hizmet veriyor.

Bu bağlamda son yıllarda atılan önemi bir adıma işaret etmekte fayda var. Türkiye ile IKBY arasında enerji konusundaki işbirliğini geliştirme kararı da ilişkilerimizi daha ileri bir boyuta taşıyacak. Irak merkezi hükümetinin de sürece dahil olmasıyla petrol boru hattı hayata geçirilebilirse, bu barış projesinin ekonomik bir getirisi olacağı gibi, dış politika bağlamında tarafların daha sıkı bağlar kurmasına yardımcı olacaktır.

Komşularla ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinin önündeki engeller konusunda ne düşünüyorsunuz? Türk özel sektörünün bu alandaki dinamizmini destekleyecek adımları resmi kanallar atıyor mu?

Güçlü ekonomik ilişkilerin başarılı siyasi ilişkiler kurulmasında etkili olduğu bir gerçek. Fakat sağlıklı bir siyasi ortamın da ekonomiye ve ekonomik ilişkilere olan katkısı azımsanamaz. Siyasi istikrar ve güven ortamında ekonomi de gelişim gösterir. Aslında bu birbirini destekleyen bir döngü ve her iki alan da birbirini besliyor.

Türkiye ekonomisi son yıllarda Ortadoğu'ya açılma yönünde önemli adımlar attı. Bunda da başarılı olduk; özellikle 2002'den bu yana ihracatımızda gerçekleşen artışta Ortadoğu pazarına açılışımızın etkisi var. Ancak 2010'da patlak veren Arap Baharı'nın bölgede yarattığı istikrarsızlık bilhassa Libya, Tunus ve Mısır'daki Türk yatırımcısını oldukça zorladı. Bölgeye gerçekleştirdiğimiz ihracatta dalgalanmalar yaşandı.

Yaklaşık 2 yıldır da Türk girişimcisinin en büyük sıkıntısı Suriye'de devam edegelen iç savaş. Suriye sınırındaki il ve ilçelerimizde bulunan ticaret ve sanayi odalarından, üyelerinin Suriye'deki savaş nedeniyle yaşadıkları sıkıntılara dair pek çok şikâyet alıyoruz. Suriye'deki savaştan en çok etkilenen illerimiz de Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis ve Hatay. 2010'da Suriye'ye ihracatımız 1.8 milyar dolar seviyesine çıkmıştı, 2012'de 498 milyon dolara geriledi. 2013'te toparlanma gerçekleşse de Suriye'de faaliyete başlamış olan pek çok Türk firması bu süreçte kapandı.

Öte yandan Suriye, Türk mallarının Ortadoğu'ya taşınmasında da stratejik bir yere sahip. Savaşla beraber taşımacılıkta da ciddi sorunlarla karşı karşıya kaldık. Türkiye ile Suriye arasında Akçakale, Cilvegözü, Karkamış, Öncüpınar, Yayladağı ve Nusaybin olmak üzere 6 adet sınır kapısı var. Ancak sınır kapılarının bir kısmının kimi zaman kapanması ve artan güvenlik önlemleri nedeniyle sınır kapılarında büyük bir yoğunluk ortaya çıkıyor. Kapılarda kilomet-

Uluslararası ilişkilerde ekonomi, doğru kullanıldığında, barışa hizmet eden bir enstrüman fonksiyonu görüyor.

relerce uzunlukta araç kuyrukları oluşuyor. Bu sıkıntıları her fırsatta ilgili makamlara iletmeye gayret gösteriyoruz. Yetkililer de sorunların çözümü için gereken adımları, siyasi koşulların elverdiği ölçüde, atıyorlar.

Dış ekonomik ilişkilerimizin artırılması konusunda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) nasıl bir rol oynuyor veya oynayabilir?

Biz TOBB olarak yabancı ülkelerle ticaret ve yatırım ilişkilerimizin geliştirilmesini çok önemsiyoruz. Türkiye'nin hedeflerine ulaşabilmesi, daha zengin ve daha güçlü olabilmesi için küresel ekonomik sisteme etkin bir biçimde eklenmesi olmazsa olmaz. Günümüzün koşullarında da bunun yolu diğer ülkelerle aktif ve çeşitlendirilmiş bir ticaret ve yatırım ağı teşkil etmekten geçiyor.

Bunun için ilk adımı tam da Türkiye'nin dışı açılmaya başladığı yıllarda attık. 1986 yılında dönemin Başbakanı Sayın Turgut Özal'ın talimatları ile Türk şirket-

lerinin dışı açılmalarını ve dış ilişkilerde özel sektörün koordinasyonunu sağlamak için Birliğimiz öncülüğünde, Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)'nu kurduk. DEİK 1987'de faaliyete geçti. O günden beri Türk özel sektörüne yardımcı olmak amacıyla çalışıyor. Kasım 2013 itibari ile DEİK'in 750 üye şirketi, 42 Kurucu Kuruluşu, 115 İş Konseyi, 148 Ticaret ve/veya Sanayi Oda ve Borsa Oda Temsilciliği, 3 Yurtdışı Temsilciliği bulunmaktadır.

Burada asıl bağlantıları yapan İş Konseyleri. İş Konseyleri iki kısımdan oluşuyor; bunlardan biri Türk tarafı, diğeri ise ilgili ülkedeki muhatap kuruluş. Söz konusu muhatap kuruluşlar genelde ilgili ülkelerin özel sektörünü temsil eden kurumlardan seçiliyor. İş Konseyleri sayesinde Türk iş dünyası muhatap ülkenin iş dünyası ile tanışma ve yeni iş bağlantıları kurma imkânı buluyor.

2009'dan itibaren ülke iş konseylerinin yanında sektörel iş konseyleri ve özel amaçlı iş konseylerini de hayata geçirdik. Aynı yıl, dünyadaki Türk girişimcileri tek

bir çatı altında toplamayı hedefleyen Dünya Türk İş Konseyi'ni kurduk. 2010 yılında Türkiye'nin bir Sağlık Turizmi merkezi olması hedefi ile ilk sektörel konseyi olan Türk-Sağlık Turizmi İş Konseyini oluşturduk. 2011 yılında Türkiye'nin bölgesel ve uluslararası bir eğitim merkezi olması hedefi ile bir başka sektörel konseyi, Eğitim Ekonomisi İş Konseyi'ni kurduk. Bu konseyin temel çalışma alanı üniversite eğitimidir. Ayrıca geçtiğimiz yıl Enerji İş Konseyi ve Lojistik İş Konseyleri'nin kuruluşlarını tamamladık. Bu konseyler de faaliyetlerine başladılar.

Özellikle Ortadoğu bağlamında Türkiye'nin geliştirdiği ekonomik ilişkileri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Tarihsel açıdan baktığımızda, Türkiye'nin ana ticaret ortağı, bugüne kadar, hep Avrupa ülkeleri oldu. 2007 yılında Türkiye'nin ihracatının %56'sı Avrupa ülkelerine yapıldı. Bu o zaman için oldukça ciddi bir orandı. Bu seviyede bir ihracatın avantajları olduğu gibi tek bir pazara dönük olmasından kaynaklanan önemli riskler de vardı. Biz bu riskleri en açık şekilde Avrupa ekonomisi daralma-ya başlayınca gördük. 2008 krizi ile beraber Avrupa pazarında Türk mallarına olan talep azaldı. Öyle ki, krizin en şiddetli olduğu 2008-2010 arasında Avrupa Birliği'nin ihracatımızdaki payı %48-%46 seviyelerine gerilerken, 2012'de dip yaparak %38'e düştü. 2013'te %41 ile bir nebze olsun toparlanma sağlansa da kriz öncesi seviyeye henüz ulaşılmış değil.

Böyle bir gelişme karşısında Türk özel sektörü, Avrupa'nın yerine mallarını satabileceği yeni pazarlar aramaya başladı. Krize karşı görece dayanıklılığı ve Türkiye'ye coğrafi yakınlığı ile Kuzey Afrika ve Ortadoğu'ya olan ilgi bu dönemde son derece arttı. Kriz öncesinde MENA bölgesine (*Middle East and North Africa*) olan ihracatımız %18 seviyesinde iken, kriz döneminde artış göstererek 2010'da %27'ye yükseldi.

Bilhassa Ortadoğu'daki ihracat artışı, Türkiye'nin artık ihracat pazarını çeşitlendirdiğinin ve Avrupa'ya olan bağımlılığını azaltmaya başladığının bir göstergesi olması açısından önemlidir. Arap Baharı'nın devam eden etkileri ve Suriye'deki çatışma ortamı nedeniyle şu dönemde bir gerileme ile karşı karşıyayız. Ancak suların durulması sonrasında bölge ülkeleri daha liberal ekonomi politikalarına yönelebilirse, ticari ilişkilerimiz eskisinden daha güçlü bir ivme yakalayacaktır.

Ülkemizin ekonomik kalkınmasında önemli bir yeri olan TOBB, sahip olduğu birikimi ve tecrübeyi komşu bölgelerimizle paylaşarak bu ülkelerin gelişmesinde de rol oynuyor. TOBB'un bölgedeki odalar ve diğer kurumlara dönük yürüttüğü eğitim ve altyapı desteği programları ve geliştirdiği işbirliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Rekabetin hızla arttığı dünyada şirketler hayatta kalabilmek için kendilerini geliştirmek zorunda. Odalar da şirketlere bu süreçte

karşı karşıya kaldıkları sorunların çözümünde yardımcı olabilecek yapıların başında geliyor. Odalar ne kadar donanımlı ise üyelerine sundukları hizmetler de o derece kaliteli oluyor.

Biz de TOBB olarak bu anlayışla, bölgedeki odalara kendi tecrübelerimizi aktarmak, yeni bağlantılar geliştirmek ve odalar arası etkileşimi sağlamak için İslam Kalkınma Bankası ve İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası ile birlikte 2011’de Oda Akademisi programını hayata geçirdik. Program İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası üyesi ülkelerdeki odaların üst ve orta düzey yöneticilerine yönelik. Her sene üye ülkelerin her birinden bir katılımcı olacak şekilde genellikle 25-30 kişilik bir grup oluşturuyor ve grup için bir eğitim programı hazırlıyoruz.

Oda Akademisi programı bilgi paylaşımının sağlanması, değişen trendlerin takip edilmesi ve geleceğe yönelik ihtimallerin tartışıldığı bir platform sunmasının yanı sıra, iş dünyası için orijinal projelerin konuşulduğu ve stratejik ortaklıkların geliştirildiği bir ortam sunması açısından son derece faydalı. Programa dair çok güzel geri dönüşler alıyoruz.

Oda Akademisinin yanında bir başka büyük projemiz de “Ortadoğu Ticaret Merkezi Projesi” (*Middle East Commercial Center- MECC*). Türkiye, Mısır, İsrail, Filistin, Ürdün ve ABD iş dünyası kuruluşlarının ortak projesi olan MECC bölge içinde ticaret, yatırım ve işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla oluşturuldu. İlk MECC toplantısını Mayıs 2013’te Amman’da gerçekleştirdik. İkinci toplantımız da eylül sonunda İstanbul’da oldu. Üçüncü toplantıyı da Şubat 2014’de Ürdün’de yaptık. Hedefimiz MECC’le beraber ticaret ve yatırımın önündeki engelleri bildiğince temizlemek, bölgedeki işletmeler arasında bir network oluşturmak, MECC dışındaki ülkelere de bölgeye doğrudan yabancı yatırım yapılmasını desteklemek ve bölge halkının yaşam standartlarını yükseltmek. MECC çok taze bir proje ve bizi oldukça heyecanlandırıyor.

Ortadoğu coğrafyası dışında da pek çok proje yürütüyoruz. Tarihi İpek Yolu’nun Yeniden Canlandırılması, İstanbul-İslamabad Tren Yolu Projesi bunlardan birkaçı. Neredeyse dünyanın tüm bölgeleri ile temas halindeyiz. Milletlerarası

Ticaret Odası (International Chamber of Commerce-ICC)'ndan Avrupa Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği (Eurochambers)'ne, Balkan Odalar Birliği'nden, Asya-Pasifik Ticaret ve Sanayi Odaları Konfederasyonu'na ve İslam Ticaret, Sanayi ve Tarım Odası'na kadar küresel özel sektörü bir araya getiren örgütlerin yönetim kurullarında yer alıyoruz.

Önümüzdeki dönemde de TOBB olarak dünyanın dört bir yanındaki kurum ve kuruluşlarla işbirliğimizi artırarak sürdürmeye devam edeceğiz.

Daha somut bir proje olarak sizin bir 'hayalim' diye nitelediğiniz Filistin'de bir sanayi bölgesi kurulması projesi söz konusu. Bu konu hakkında bizi bilgilendirir misiniz? Bu alandaki gelişmeleri ve bu projenin önündeki engelleri değerlendirir misiniz?

Evet, Cenin Sanayi Bölgesi; ama bunların arka planında Ankara Forumu var. 2003 yılında dönemin İsrail Başbakan Yardımcısı Ehud Olmert, Filistin Ulusal Yönetimi Başbakanı Ahmet Kurey, Filistin Ticaret, Sanayi ve Tarım Odaları Federasyonu Başkanı Ahmet Haşim Zügayir ve İsrail İmalatçılar Birliği Başkan Shraga Brosh ile yaptığım görüşmeler sonunda üç ülke iş dünyası olarak barış sürecine katkı sağlamamız fikri ortaya çıktı. Yaptığımız çalışmalar neticesinde 2005'te TOBB, Filistin Ticaret Sanayi ve Tarım Odaları Federasyonu ve İsrail İmalatçılar Birliği heyetleri ile Ankara'da buluştuk, Ankara Forumu'nu kurduk. Ankara Forumu, İsrail ve Filistin iş dünyası kuruluşlarını tarihte ilk

kez bir araya getirmesi açısından oldukça önemli. Öte yandan, Ankara Forumu'na Türkiye, İsrail ve Filistin siyasi kanadından da ciddi bir destek geldi. Bu destek bize, bölge barışı için yeni projeler üretme şevki verdi.

Ankara Forumu faaliyetleri kapsamında, TOBB olarak, sanayi bölgelerinin kurulması ve işletilmesine odaklanmak istedik. İlk olarak Gazze'de Erez Sanayi Bölgesiyle ilgilendik. Ancak, 2006 yılı sonrası Gazze'de yaşananlar, Erez Sanayi Bölgesi projemizi bir süre için ertelememize neden oldu. Akabinde, Batı Şeria'da önce Tarqumia bölgesi bize önerildi. Arazinin statüsünden kaynaklanan nedenlerle, Filistin Hükümeti Tarqumia yerine Cenin Sanayi Bölgesini teklif etti. Artık, Cenin üzerinde karar kıldık. Bu amaca yönelik olarak TOBB-BIS A.Ş.'yi İstanbul'da kurduk ve Cenin'de bir ofis açtık. 2010 yılı Şubat ayında Cenin Sanayi Bölgesinin kurulmasına ilişkin İmtiyaz Anlaşması Filistin Ekonomi Bakanlığı ile TOBB-BIS A.Ş. arasında imzalandı. Arazinin kamulaştırma işlemleri başladı. İlk aşamada TOBB-BIS tarafından kamulaştırma bedelinin ilk taksiti olarak 5 milyon dolar tutarında bir para transfer edildi. Hak sahiplerine ödeme işlemi başladı. Kısa süre içinde de ikinci taksiti ödeyip, projeyi hızlandırmayı planlıyoruz.

Yine bu bağlamda sizin başkanlığınızda bir Tahkim Merkezi açıldı. Bu proje kapsamındaki izinlerinizin de bizimle paylaşmısınız?

Filistin için İsrail en önemli ticaret ortağı. Her ticari ilişkide ol-

Bilhassa Ortadoğu'daki ihracat artışı, Türkiye'nin artık ihracat pazarını çeşitlendirdiğinin ve Avrupa'ya olan bağımlılığını azaltmaya başladığının bir göstergesi olması açısından önemlidir.

duğu gibi, İsrail ve Filistin tacirleri arasındaki ticari ilişkilerde ihtilaflar yaşanıyor. Bildiğiniz gibi uluslararası tahkim, çeşitli kültürlerden gelen ve farklı yasal geleneklerle yetişmiş taraflara adil ve güvenilir anlaşmazlık çözümleri sunması ile bilinir. Bunun yanında tahkim, mahkeme prosedürlerine nazaran daha ekonomik ve kolay bir süreçte sahip.

Ancak uluslararası alanda başarısı yüksek bir tahkim mekanizması oluşturabilmek için, bu yapının arkasında köklü, kredibilitesi yüksek ve güvenilir bir organizasyonun olması gerekiyor. ICC tam olarak bu özelliklere vakıf ve tahkim konusunda deneyimli bir organizasyon.

ICC de İsrail ve Filistin barış sürecine destek olmak maksadı ile ICC İsrail, ICC Filistin ile Kudüs Tahkim Merkezi (*Jerusalem Ar-*

bitration Center-JAC) projesini hayata geçirdi. Hem İsrail hem de Filistin kanadı, Türk iş dünyasının küresel arenadaki etkinliğine ve tarafsızlığına güvenerek beni Tahkim Merkezi'ne başkan adayı gösterdiler, onurlandırdılar. Ben de bu vazifeyi büyük bir memnuniyetle kabul ettim.

JAC, Filistin ve İsrail iş dünyası arasındaki anlaşmazlıkları çözecek. Mart 2013'ten bu yana da aktif biçimde çalışıyor. JAC bir devlet projesi değil, özel sektörün bir girişimi olması ile de öne çıkıyor. Temennim, JAC'ın İsrail ve Filistin iş dünyası ilişkilerine katkı sağlaması.

Efendim görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür eder, iyi çalışmalar dileriz.

ORSAM, Ortadoğu konusunda faaliyet gösteren tarafsız bir düşünce kuruluşudur. ORSAM Ortadoğu ile ilgili bilgi kaynaklarını çeşitlendirmeyi ve bölge uzmanlarının düşüncelerini Türk akademik ve siyasi çevrelere doğrudan yansıtabilmeyi hedeflemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda ORSAM, Ortadoğu ülkelerindeki devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin Türkiye'de konuk edilmesini kolaylaştırarak, yerel perspektiflerin güçlü yayın yelpazesıyla gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır. ORSAM yayın yelpazesi içinde kitap, rapor, bülten, politika notu, konferans tutanağı ve ORSAM dergileri *Ortadoğu Analiz* ve *Ortadoğu Etütleri* bulunmaktadır.

© Bu metnin içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir. ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara

Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48

www.orsam.org.tr